

Doç. Dr. Türkmen Göksel & Doç. Dr. Yetkin Çınar
Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

YENİ ANAYASAL SİSTEMDE SEÇİM SİSTEMLERİ SİMÜLASYONLARI *

2017 Ocak ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen yeni anayasa teklifi için 16 Nisan 2017'de yapılan halk oylamasının kesin sonuçları Yüksek Seçim Kurulu tarafından 27 Nisan 2017 tarihinde 2017/663 sayılı karar ile açıklanmıştır. Bu sonuçlara göre yeni anayasa teklifi kabul edilmiştir. Kabul edilen anayasal değişikliklere bağlı olarak seçim sisteminde kendiliğinden gerçekleşecek değişikliklerin (milletvekili sayısının 550'den 600'e çıkmasının) yanı sıra, önümüzdeki süreçte seçim sistemi ve kanununda başka değişikliklerin de yapılması olası görünmektedir. Hatta bu değişikliklerin siyasi aktörler tarafından tartışılmaya başlandığı izlenmektedir.¹ Dolayısıyla, yeni anayasal düzenlemelere uyum sağlanması amacıyla birçok kanunda yapılması beklenen değişikliklerle birlikte, seçim sisteminde yapılacak değişikliklerin de gündemin en önemli konu başlıklarından biri olmaya devam edeceği anlaşılmaktadır.

Bu çalışma, önümüzdeki dönemde seçim sistemi ile ilgili olarak yapılabilecek tartışmalara nesnel bir yaklaşımla katkı sunabilmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, aynı zamanda bu konuda önceden değişik tarihlerde yaptığımız [1], [2] ve [3] çalışmalarımızın sonuçlarını yeni sistem değişiklikleri ile birlikte güncelleme olanağı vermiştir.

* Metnin oluşmasında değerli görüş ve yorumlarını bizle paylaşan Güven Sak, Levent Gönenç ve TEPAV uzmanlarına teşekkür ederiz.

¹ Örnek olarak <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1475358-ak-parti-siyasi-partiler-yasasinda-da-duzenleme-yapmayi-hedefliyor> linkine bakılabilir.

Tüm maddeleriyle tam olarak 2019'da yürürlüğe girmesi beklenen yeni anayasal sistemde, hükümet üyeleri, iki turdan birinde halk tarafından "mutlaka" seçilecek olan cumhurbaşkanı tarafından atanacaktır. Bundan; mevcut anayasamızda da "Seçim sistemi temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştırır." şeklinde ifade edilen iki temel ilkedен biri olan "yönetimde istikrar (hükümet oluşturma)"ın tam olarak sağlanacağı anlaşılmaktadır. ***Dolayısıyla, halk oylamasında kabul edilen Cumhurbaşkanlığı sisteminde, hükümetin TBMM çoğunluğu içerisinde çıkarılması ve güvenoyu alması gerektiği için "yönetimde istikrar" ilkesinin içeriği ve anlamı da değişecektir. Bu bağlamda, TBMM seçiminde "temsilde adalet" ilkesine daha fazla ağırlık veren yeni bir seçim sistemi tasarlanabilir mi? sorusu akla gelmektedir.***

Bu çalışmada, bu soruya cevap aramak amacıyla çeşitli senaryolar tasarlanmıştır:

Senaryoların Oluşturulmasına Esas Teşkil Eden Kuramsal Yaklaşım

Türkiye'de mevcut seçim sisteminin uzun süredir "yönetimde istikrar" ilkesini güçlendirmek adına "temsilde adalet" ilkesinden ödün vermeye dayalı bir yapısı olduğu bilinmektedir. Zira seçim sistemimizin, %10 seçim barajının varlığının yanı sıra, seçim bölge sayısının fazlalığı, en büyük partilere avantaj sağladığı bilinen d'Hondt sandalye dağıtım mekanizmasının kullanılması gibi kuramsal olarak temsilde adaleti bozduğu bilinen parametreleri mevcuttur. Bu konudaki kuramsal tartışma ve deneysel analizler için literatürde birçok çalışma bulunmakla birlikte, kaynakçada belirtilen çalışmalarımıza bakılabilir.

Diğer taraftan, 1982 Anayasası, Md.67 (Değişik: 23.7.1995 – 4121/5 md.)'de; "Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir." hükmü mevcuttur. Bu maddede görüldüğü gibi seçim sisteminin sahip olması gereken iki temel ilke, "temsilde adalet" ve "yönetimde istikrar" olarak ifade edilmekte; bu ilkeleri "bağdaştırma"yı öngören hüküm doğal olarak her iki ilkenin de makul ölçülerde sağlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Genel kuramsal kabullerde; temsilde adalet, sandalye - oy orantısızlığının düşük olması, yani partilerin aldıkları oy oranları ile kazandıkları sandalye oranlarının dengeli olması olarak ölçülür ve açıklanır iken, yönetimde istikrar, seçimden sonra ülkeyi yönetebilecek bir hükümetin kurulması (yürütme erki) ve siyasal karar almada gerekli çoğunluğun sağlanması olasılıklarının fazlalığı şeklinde anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, söz konusu maddenin referandumda değişikliği teklif edilmemiştir. Dolayısıyla bu maddenin -başkaca herhangi bir değişiklik yapılmadığı sürece- yeni Anayasada da aynen kalacağı düşünülebilir. Yeni sistemde yürütme yetkilerinin Cumhurbaşkanından ve onun atayacağı Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlar tarafından kullanılacağı; kendisinin de iki turlu bir seçim sonucunda mutlaka seçileceği, dolayısıyla hükümet oluşmaması veya hükümetin TBMM'den güvenoyu alamaması gibi bir sonucun mümkün olmadığı bir arada düşünüldüğünde yönetimde istikrar ilkesinin yeni sistemin doğası gereği her durumda sağlanacağı da açıktır. Dolayısıyla hükümet oluşturma anlamında "yönetimde istikrar" ilkesi anlamını yitirmiş olacaktır.

O halde, yeni yönetim sisteminde tasarlanabilecek olası yeni bir seçim sisteminin parametrelerinin simüle edildiği böyle bir çalışmada; temsilde adaleti bozacak düzenlemeler olmasının rasyonel ve demokratik bir temeli bulunmamaktadır. Aksine, seçim sisteminin temsilde adaleti daha da artıracak düzenlemeler içereceğini düşünmek daha makuldür. Bu nedenle bu çalışmada senaryolar hazırlanırken bu düşünceden hareket edilmiştir.

ANALİZ EDİLEN SENARYOLAR

Senaryolar oluşturulurken, yeni anayasal sistemde “yönetimde istikrar”ın yani hükümet oluşumunun garanti altına alınacağı düşüncesinden ve Meclis oluşumunda *daha çok temsilde adaletle ağırlık veren bir sistemin nasıl kurgulanabileceği* sorusundan hareketle öncelikle: (1) Seçim barajının değiştirilmesi; (2) Seçim bölgesi sayısı değiştirilmesi; (3) Sandalye dağıtım metodunun farklı bir çeşidinin uygulanması ile sonuçların nasıl değişebileceği görülmek istenmiştir.

Senaryo Grubu 1: 600 MV, Farklı Parametrelerin Değiştirilmesi, Oy Kaymaları

Yüksek seçim barajı nedeniyle seçmenlerin birinci tercihleri barajı aşamıyorsa bu partinin yerine ikincil tercihleri olan partilere oy vermesine “barajın davranışsal etkisi” ismi verilir. Bu bağlamda, baraj düşmesinden kaynaklı olarak seçmenler yeniden birincil tercihlerine dönebilirler. Daha önce yaptığımız bir çalışmada seçmenlerin baraj sıfır olsaydı tercihlerinin %10 düzeyinde baraj geçen partilerden barajı geçemeyen partilere doğru (aldıkları oy oranında) kaydığını yani partilerin oy oranlarının yaklaşık %10’u düzeyinde oyların yer değiştirdiği bulgusuna ulaştığımız [2: syf. 84-85]. Bu veriler ışığında; “*Baraj düşmesinden kaynaklı olarak birincil tercihlerine geri dönüş*” gibi davranış değişiklikleri olabilir mi? Bu tür davranışların yaratabileceği oy kaymaları ve bunların sonuçları nasıl olabilir? Özellikle de temsilde adalet ilkesine ağırlık veren bir yeni seçim sistemi oluşturulursa, bu etki artar mı? soruları akla gelmektedir.

Bu senaryo grubunda; yeni anayasal sistemde, MV sayısının 600’e çıkacağı dikkate alınmış, son iki milletvekili seçimlerinde (2015 yılındaki 7 Haziran ve 1 Kasım milletvekili seçimleri) oluşan bölgesel ve toplam oy dağılımlarından hareketle ve oy kayması olmaması (1A), davranışsal değişiklikler ile %10 kayması olması (1B) şeklinde 2 ayrı alt senaryo grubu oluşturulmuş; her biri için, mevcut durum hariç olmak üzere, seçim sisteminin temel parametreleri (seçim bölge sayısı, sandalye dağıtım mekanizması ve baraj) değiştirilerek alternatif simülasyonlar, Haziran ve Kasım seçimleri için tekrar edilmiştir. Bu senaryo grubunda değiştirilen parametreler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Senaryo Grubu 1’de Değiştirilen Temel Parametreler

Parametreler	Mevcut Durum	Senaryolara Dâhil Edilen Değişiklikler
Meclisteki Toplam Milletvekili Sayısı	550	600*
Sandalye Dağıtım Metodu	d’Hondt	Hare
Seçim Barajı	%10	%5; % 1,5 (ve % 0)
Seçim Bölgesi	85 Bölge	Tüm ülkenin tek (1) bölge sayılması

(*) 2019 seçimlerinde yürürlüğe girecek değişiklik.

Seçim barajı parametresi için % 5 dışında % 0 yerine 0’a yakın fakat pozitif bir sayı seçilmesinin nedeni de (örneğimizde % 1,5) oluşacak Meclis komisyonlarında (örneğin bütçe komisyonu) temsilde adaletle birlikte yönetimde istikrar vurgusunun ihmal edilmemesidir. Zira

% 0 baraj ile alternatif senaryolarda meclise giren parti sayısı 16'ya kadar çıkabilmektedir. % 0 barajı temsilde adaleti öne çıkarırken bu sefer de Mecliste oluşturulacak komisyonlar da etkin çalışmama/ işlevini yitirme durumunu doğurabilir.

Senaryolar ve simülasyonlar bu parametrelerin çeşitli kombinasyonlarının oluşturulmasından ibarettir. Buna göre tüm alt senaryo gruplarında Haziran ve Kasım seçimleri için ayrı ayrı olmak üzere şu simülasyonlar yapılmıştır (Mevcut 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimleri için 2014 sonu nüfus bilgileri, diğer tüm senaryolar ise 2015 sonu nüfus bilgileri kullanılarak yapılmıştır. Nüfus bilgileri seçim bölgelerinin çıkaracakları MV sayıları için önem taşımaktadır). 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimlerinde seçim çevrelerinin çıkaracakları MV (milletvekili) sayılarını belirlemek için 2014 yılı sonu nüfus verileri kullanılmıştır.²

Bu senaryo grubunun sonuçları değerlendirilirken kullanılan iki sandalye dağıtım yöntemi arasındaki temel farklara dikkat etmemiz gerekir. Hâlihazırda seçim sistemimizde uygulanan sandalye dağıtım yöntemi d'Hondt yöntemidir. d'Hondt yöntemi "bölen" yöntemleri arasında yer almakta olup, literatürde de bilindiği üzere çok oy olan partilere (özellikle de birinci partilere), oy oranlarına göre daha çok sandalye kazanmak bakımından avantaj sağlayan bir yöntemdir. Bir başka deyişle, temsilde adaleti görece en çok bozan sandalye dağıtım yöntemlerinden biridir.

Hare metodu ise, "kalan" yöntemlerinden birisi olup ve literatürde de bilindiği üzere temsilde adaleti sağlama açısından en uygun sandalye dağıtım mekanizmalarından biridir. Hare yönteminin seçilmesinin nedeni, alternatif sandalye dağıtım mekanizmaları arasından (d'Hondt yönteminin aksine) temsilde adaleti ön plana çıkaran bir yöntem olması ve bunun yanı sıra kullanımının ve anlaşılmasının kolay olmasıdır.

Kalan yöntemlerinin ana fikri, elde edilen her sandalyenin belirli bir oya karşılık gelmesidir. Hare yönteminde bu karşılık gelen oy, yani "kota", tüm partilerin aldıkları toplam oyun o bölgede çıkarılacak toplam milletvekili sayısına bölünmesi suretiyle elde edilir. Elde edilen her sandalye sonrasında o sandalyeyi kazanan partinin oyundan "kota" miktarı çıkarılarak (diğer partiler oyu aynı kalarak) geriye kalan oylar arasında en yüksek oya sahip olan parti bir sonraki milletvekilini kazanmış olur ve süreç bu şekilde devam eder. Doğal olarak ilk sandalye için herhangi bir çıkarma işlemi yapılmadan direkt olarak oyu en yüksek parti sandalyeyi alır.

1A: Oy Kayması Yok

1 no.lu senaryo grubunda 1A alt senaryo grupları ile seçim sistemini oluşturan parametreler değiştirilerek (bkz. Tablo 1) senaryolar oluşturulmuş, son iki seçim sonuçları verilerini temel alan (7 Haziran ve 1 Kasım 2015) simülasyonlar yapılmıştır.

1B: %10 Oy Kayması Var

Yukarıdakine ek olarak; baraj düşmesi ile oluşabilecek *stratejik oy davranışı* ile %10'luk bir oyun barajı geçen partilerden kopup geçemeyenlere aldıkları oy oranında dağıldığı bir yöntemle partiler arası yeni bir oy dağılımı oluşturulmuştur. 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015

² Toplam 550 MV'nin olacağı durumda 2015 nüfusuna göre seçim çevrelerinin çıkaracağı MV sayısı açısından şu değişiklikler olmuştur: Antalya 14 yerine 15 MV; Isparta 4 yerine 3 MV; Kocaeli 11 yerine 12 MV; Tekirdağ 6 yerine 7 MV; Yozgat 4 yerine 3 MV; Bayburt 2 yerine 1MV çıkaracaktır. Diğer seçim çevrelerinin çıkaracağı MV sayısında bir değişiklik olmamıştır. Burada dikkat çekici husus Haziran ve Kasım seçimlerinde bir seçim çevresi için en düşük MV sayısı 2 iken, 2015 nüfusuna göre bu sayı 1'e (Bayburt) düşmüş olmasıdır.

Seçimleri için bu varsayıma göre oluşacak yeni oy dağılımları, çalışmanın sonundaki EK 1’de görülebilir. Her iki seçim için de oluşan oy dağılımları esas olacak şekilde tüm simülasyonlar ikişer kez tekrarlanmıştır.

7 Haziran 2015 Seçimlerindeki Oy Dağılımı ile

Barajın Etkisi (600 MV; 85 Bölge ve d’Hondt sabit kalmak üzere)

	AKP	CHP	HDP	MHP	SP	Toplam
% 10 Baraj	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 5 Baraj	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 1,5 Baraj	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 10 OY KAYMASIYLA						
% 10 Baraj	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 5 Baraj	275 (% 45,83)	137 (% 22,83)	83 (% 13,83)	82 (% 13,67)	23 (% 3,83)	600 (% 100)
% 1,5 Baraj	275 (% 45,83)	137 (% 22,83)	83 (% 13,83)	82 (% 13,67)	23 (% 3,83)	600 (% 100)

* Her iki durumda da “% 0 Baraj” durumu ile “% 1,5 baraj” aynı sonuçları vermektedir.

Sandalye Dağıtım Mekanizmasının (SDM) Etkisi (600 MV; 85 Bölge ve % 10 baraj sabit kalmak üzere)

	AKP	CHP	HDP	MHP	Toplam
d’Hondt	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	600 (% 100)
Hare	254 (% 42,33)	148 (% 24,67)	91 (% 15,17)	107 (% 17,83)	600 (% 100)
% 10 OY KAYMASIYLA					
d’Hondt	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	600 (% 100)
Hare	241 (% 40,17)	149 (% 24,83)	98 (% 16,33)	112 (% 18,67)	600 (% 100)

Bölge Sayısının Etkisi (600 MV; d’Hondt ve % 10 baraj sabit kalmak üzere)

	AKP	CHP	HDP	MHP	SP	Toplam
85 bölge	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
1 bölge	258 (% 43,00)	157 (% 26,17)	82 (% 13,67)	103 (% 17,17)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 10 OY KAYMASIYLA						
85 Bölge	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
1 Bölge	258 (% 43,00)	157 (% 26,17)	82 (% 13,67)	103 (% 17,17)	0 (% 0,00)	600 (% 100)

Bileşik Etki 1: SDM & Baraj (600 MV; 85 Bölge; Hare ve % 5 baraj ile)**Bileşik Etki 2: Bölge Sayısı & SDM & Baraj (600 MV; 1 Bölge; Hare ve % 5 baraj ile)**

	AKP	CHP	HDP	MHP	SP	Toplam
Benchmark 1	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
Bileşik Etki 1	254 (% 42,33)	148 (% 24,67)	91 (% 15,17)	107 (% 17,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
Bileşik Etki 2	254 (% 42,33)	157 (% 26,17)	85 (% 14,17)	104 (% 17,33)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 10 OY KAYMASIYLA						
Benchmark 2	283 (% 47,17)	142 (% 23,67)	86 (% 14,33)	89 (% 14,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
Bileşik Etki 1	227 (% 37,83)	140 (% 23,33)	84 (% 14,00)	101 (% 16,83)	48 (% 8,00)	600 (% 100)
Bileşik Etki 2	230 (% 38,33)	143 (% 23,83)	79 (% 13,17)	96 (% 16,00)	52 (% 8,67)	600 (% 100)

Benchmark 1'de mevcut sisteme göre tek değişiklik MV sayısının 600 olmasıdır. Benchmark 2'de ise hem 600 MV hem de % 10 oy kayması etkileri vardır. Bileşik Etki 2'de 0 baraj ile oy kayması yok ve var durumlarında sırasıyla 12 ve 16 parti meclise girmektedir.

1 Kasım 2015 Seçimlerindeki Oy Dağılımı ile**Barajın Etkisi (600 MV; 85 Bölge ve d'Hondt sabit kalmak üzere)**

	AKP	CHP	HDP	MHP	SP	Toplam
% 10 Baraj	342 (% 57,00)	141 (% 23,50)	70 (% 11,67)	47 (% 7,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 5 Baraj	342 (% 57,00)	141 (% 23,50)	70 (% 11,67)	47 (% 7,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 1,5 Baraj	342 (% 57,00)	141 (% 23,50)	70 (% 11,67)	47 (% 7,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 10 OY KAYMASIYLA						
% 10 Baraj	399 (% 66,50)	154 (% 25,67)	0 (% 0,00)	47 (% 7,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 5 Baraj	342 (% 57,00)	141 (% 23,50)	70 (% 11,67)	47 (% 7,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 1,5 Baraj	338 (% 56,33)	140 (% 23,33)	70 (% 11,67)	47 (% 7,83)	5 (% 0,83)	600 (% 100)

* Her iki durumda da “% 0 Baraj” durumu ile “% 1,5 baraj” aynı sonuçları vermektedir.

Sandalye Dağıtım Mekanizmasının (SDM) Etkisi (600 MV; 85 Bölge ve % 10 baraj sabit kalmak üzere)

	AKP	CHP	HDP	MHP	Toplam
d'Hondt	342 (% 57,00)	141 (% 23,50)	70 (% 11,67)	47 (% 7,83)	600 (% 100)
Hare	302 (% 50,33)	144 (% 24,00)	75 (% 12,50)	79 (% 13,17)	600 (% 100)
% 10 OY KAYMASIYLA					
d'Hondt	399 (% 66,50)	154 (% 25,67)	0 (% 0,00)	47 (% 7,83)	600 (% 100)
Hare	316 (% 52,67)	174 (% 29,00)	0 (% 0,00)	110 (% 18,33)	600 (% 100)

Bölge Sayısının Etkisi (600 MV; d'Hondt ve % 10 baraj sabit kalmak üzere)

	AKP	CHP	HDP	MHP	Toplam
85 bölge	342 (% 57,00)	141 (% 23,50)	70 (% 11,67)	47 (% 7,83)	600 (% 100)
1 bölge	305 (% 50,83)	156 (% 26,00)	66 (% 11,00)	73 (% 12,17)	600 (% 100)
% 10 OY KAYMASIYLA					
85 Bölge	399 (% 66,50)	154 (% 25,67)	0 (% 0,00)	47 (% 7,83)	600 (% 100)
1 Bölge	343 (% 57,17)	175 (% 29,17)	0 (% 0,00)	82 (% 13,67)	600 (% 100)

Bileşik Etki 1: SDM & Baraj (600 MV; 85 Bölge; Hare ve % 5 baraj ile)**Bileşik Etki 2: Bölge Sayısı & SDM & Baraj (600 MV; 1 Bölge; Hare ve % 5 baraj ile)**

	AKP	CHP	HDP	MHP	SP	Toplam
Benchmark 1	342 (% 57,00)	141 (% 23,50)	70 (% 11,67)	47 (% 7,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
Bileşik Etki 1	302 (% 50,33)	144 (% 24,00)	75 (% 12,50)	79 (% 13,17)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
Bileşik Etki 2	301 (% 50,17)	156 (% 26,00)	68 (% 11,33)	75 (% 12,50)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
% 10 OY KAYMASIYLA						
Benchmark 2	399 (% 66,50)	154 (% 25,67)	0 (% 0,00)	47 (% 7,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
Bileşik Etki 1	292 (% 48,67)	143 (% 23,83)	80 (% 13,33)	85 (% 14,17)	0 (% 0,00)	600 (% 100)
Bileşik Etki 2	286 (% 47,67)	155 (% 25,83)	76 (% 12,67)	83 (% 13,83)	0 (% 0,00)	600 (% 100)

Benchmark 1'de mevcut sisteme göre tek değişiklik MV sayısının 600 olmasıdır. Benchmark 2'de ise hem 600 MV hem de % 10 oy kayması etkileri vardır. Bileşik Etki 2'de 0 baraj ile oy kayması yok ve var durumlarında sırasıyla 12 ve 16 parti meclise girmektedir.

Bu sonuçlar bize şunu göstermektedir: 7 Haziran ve 1 Kasım oy dağılımları baz alındığında seçimlerde temsilde adaleti artıran temel unsurun barajın düşmesi değil, sandalye mekanizma metodundaki değişiklik ve bölge sayısının azaltılması olduğu görülmektedir.

Bölge sayısının değiştirilmesi birçok diğer faktöre bağılıyken dünyada örnekleri olan ve temsilde adaleti daha çok sağlayan “Hare” sandalye dağıtım mekanizması yöntemine geçiş yapılması makul bir seçim parametre değişikliği olabilir.

Senaryo Grubu 2: Daraltılmış Bölge ve Çoğunluk Sistemi

Türkiye’de farklı zamanlarda seçim sistemi değişiklikleri gündeme geldiğinde temelde önerilen iki farklı sistem mevcuttur. Bunlar, nispi sistemin bir versiyonu olarak mevcut seçim sisteminin çeşitli biçimleri, daraltılmış ve dar bölgelerde uygulanan çoğunluk sistemleridir. Yüksek temsili sağlayan nispi sistemde esas olan, oyların sandalyelere orantılı olarak dönüştürülmesi iken; diğer uçtaki dar bölge çoğunluk sistemi her bölgede en çok oyu alanın seçilmesine dayanır. Dar bölgeyi savunanlar, milletvekili ile seçildiği bölge seçmenleri arasında daha sıkı ilişki kurulabileceğini, böylece bu milletvekillerinin bölgesel sorunları meclise taşıyarak daha etkili çözüm üretebileceklerini ileri sürerler. Bu yöntemin, siyasi partiler yasasında da yapılacak değişikliklerle MV bağımsızlığını da daha fazla sağlayacağı da öne sürülmektedir. Diğer taraftan, temsilde adalete ağırlık veren nispi sistemde ise temsilde adalet daha fazla sağlanacak, farklı görüşler mecliste temsil olanağı daha fazla bulacaklardır.

Nitekim hükümet tarafından bir dönem dile getirilen “Demokratikleşme Paketi”nde de özellikle dar ve daraltılmış bölge seçenekleri ilk defa resmi ve yetkili bir kanaldan önerilmişti. Bu pakette önerilen değişikliklerin muhtemel etkilerini o dönemin verileri ile [1] çalışmamızda analiz etmiştik. Burada da *bu analizlerimizi güncelleyecek ve yeni sistemin kabulü ve sonrasında bu paketteki önerilerin tekrar gündeme gelmesi durumunda sonuçlar ne olabilir?* sorusunu analiz edeceğiz.

Tablo 2. Senaryo Grubu 2’de Değiştirilen Temel Parametreler

Tek Meclis (600 MV’nin Seçimi)		
Parametreler	Daraltılmış Bölge	Dar Bölge
Sistem / Sandalye Dağıtım Metodu	d’Hondt	Çoğunluk Sistemi
Baraj	%5	%0
Seçim Bölgesi	147 Bölge	600 Bölge

Senaryo Grubu 2 Sonuçları

- ✓ Haziran seçimleri baz alındığında; en çarpıcı sonuç 85 Bölge senaryosunda tek başına iktidar olamayan AKP’nin daraltılmış bölge ile (147 bölge) tek başına iktidarı sağlamasıdır. Dar bölge senaryosunda ise AKP’nin sandalye oranı Meclisin yaklaşık 2/3’ünü oluşturmaktadır.
- ✓ Kasım seçimleri baz alındığında; daraltılmış ve dar bölge uygulamalarından en avantajlı olarak AKP çıkarken; dar bölge durumunda Meclisin yaklaşık 3/4’ü AKP sandalyelerinden oluşacaktır.

2A: Haziran 2015 Dağılımına Göre Sonuçlar

Senaryo Grubu ve Seçim Sistemi	Bölge Sayısı	Parti MV Sayısı / Yüzde				
		AKP	CHP	HDP	MHP	Toplam
Daraltılmış Bölge (Her bir bölge en fazla 7 MV – d'Hondt)	147	301	145	79	75	600
		% 50,17	% 24,17	% 13,17	% 12,50	100%
Dar Bölge (Her bir bölge en fazla 1 MV - Tek Turlu Çoğunluk Usulü Seçim)	600	398	126	70	6	600
		% 66,33	% 21,00	% 11,67	% 1	100%

2B: Kasım 2015 Dağılımına Göre Sonuçlar

Senaryo Grubu ve Seçim Sistemi	Bölge Sayısı	Parti MV Sayısı / Yüzde				
		AKP	CHP	HDP	MHP	Toplam
Daraltılmış Bölge (Her bir bölge en fazla 7 MV – d'Hondt)	147	369	148	58	25	600
		% 61,50	% 24,67	% 9,67	% 4,17	100%
Dar Bölge (Her bir bölge en fazla 1 MV - Tek Turlu Çoğunluk Usulü Seçim)	600	446	97	57	0	600
		% 74,33	% 16,17	% 9,50	% 0	100%

Senaryo Grubu 3: Türkiye Milletvekiliği

Bu çalışmada son olarak, "temsilde adalet"i gerçekleştirmek için, bir karma model çerçevesinde bir sistem tasarımı yapılırsa ve tek meclis yerine iki kısımlı / karma bir meclis tasarlanırsa, sonuçlar ne olurdu? sorusuna da yanıt aranmıştır.

Bu bağlamda, farklı yetkileri anayasada tanımlanmış şekilde;

- ✓ Meclisin bir kısmı (Örneğin 150 MV); tek bir seçim bölgesi ile yüksek temsile ağırlık verilerek seçilen ve daha çok toplumun tümünü ilgilendiren konularda karar alan (ABD'deki senato benzeri) bir yapı iken;
- ✓ Meclisin diğer kısmı (Örneğin 450 MV); mevcut 85 bölge, dar veya daraltılmış bölge sistemleri ile seçilen ve milletvekili - seçmen ilişkisini öne çıkararak daha çok bölgesel sorunlara çözüm üreten bir yapı olarak düşünülebilir.

Bu noktada; kamuoyunda "Türkiye Milletvekiliği" olarak bilinen bu modele ilişkin tartışmaların yeni yeni olmadığına altını çizelim. 1995 yılında buna benzer bir sistem getirilmiş ancak bu düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir³. Sonrasında anayasa değişikliği ve yeni anayasa tartışmaları bağlamında konu zaman zaman gündeme gelmiştir.

Bu senaryo grubunda yeni anayasa değişikliğinde belirtilen (600 Milletvekili) yanı sıra daha önce hükümet tarafından teklif edilen ve olası sonuçlarını yine [1] çalışmalarımızda 2011 seçim sonuçlarına göre analiz ettiğimiz tekliflerden hareketle senaryolar oluşturulmuştur. Bu senaryo grubunun 2. gruptan farkı, 600 MV'nin iki meclisli bir yapı oluşturacak şekilde

³Anayasa Mahkemesi'nin kararı için bkz. E. 1995/54, K.1995/59, K.T. 18.11.1995.

aşağıdaki Tablo 3'te verilen biçimde farklı seçim sistemleri ile seçileceği varsayımıyla oluşturulan senaryoların ele alınmasıdır.

Tablo 3. Senaryo Grubu 3'te Değiştirilen Temel Parametreler

2 Kısımlı Meclis (Toplam 600 MV'nin Seçimi)				
Parametreler	150 MV'nin Seçimi	450 MV'nin Seçimi		
		Mevcut	Daraltılmış	Dar
Sistem / Sandalye Dağıtım Metodu	Hare	d'Hondt	d'Hondt	Çoğunluk
Baraj	%1,5	%10	%5	%0
Seçim Bölgesi	Tüm ülke Tek bölge	85 Bölge	147 Bölge	450 Bölge

Burada da yine son iki milletvekili seçimlerinde (2015 Haziran ve Kasım milletvekili seçimleri) oluşan bölgesel ve toplam oy dağılımları için mevcut durum hariç olmak üzere 8 simülasyon yapılmıştır.

Senaryo Grubu 3 Sonuçları

- ✓ Haziran seçimleri baz alındığında; 150 MV'lik 1. Mecliste SP'de yer almaktadır. Daraltılmış ve dar bölge yine en çok oyu alan partiye yarar sağlarken en olumsuz etki MHP açısından yaşanmaktadır.
- ✓ Kasım seçimleri baz alındığında; daraltılmış ve dar bölge yine en çok oyu alan partiye yarar sağlarken yine MHP en olumsuz etkilenen parti olmaktadır.

Aşağıdaki sonuçlarda kalın (bold) yazılı sonuçlar 150 + 450 MV şeklinde iki farklı sistemle seçilen MV sayılarının toplamını ve yüzdelerini yansıtmaktadır.

3A: Haziran 2015 Dağılımına Göre Sonuçlar

Meclis	Seçim Sistemi	Parti MV Sayısı / Yüzde					
		AKP	CHP	HDP	MHP	SP	Toplam
1. (150 MV)	Hare, % 1,5 Baraj, Tek Bölge	63	38	20	25	4	150
		% 42,00	% 25,33	% 13,33	% 16,67	% 2,67	100%
2. (450 MV)	Mevcut Sistem: d'Hondt, %10 Baraj, 85 Bölge	212	108	65	65	-	450
		% 47,11	% 24,00	% 14,44	% 14,44	-	100%
		275	146	85	90	4	600
		45,83%	24,33%	14,17%	15,00%	0,67%	100,00%
	Daraltılmış: d'Hondt, 147 Bölge	231	113	56	50	-	450
		% 51,33	% 25,11	% 12,44	% 11,11	-	100%
		294	151	76	75	4	600
		49,00%	25,17%	12,67%	12,50%	0,67%	100,00%
	Dar: Çoğunluk Sistemi (tek turlu), 450 Bölge	296	97	52	5	-	450
		% 65,78	% 21,56	% 11,56	% 1,11	-	100%
		359	135	72	30	4	600
		59,83%	22,50%	12,00%	5,00%	0,67%	100,00%

3B: Kasım 2015 Dağılımına Göre Sonuçlar

Meclis	Seçim Sistemi	Parti MV Sayısı / Yüzde				
		AKP	CHP	HDP	MHP	Toplam
1. (150 MV)	Hare, % 1,5 Baraj, Tek Bölge	75	39	17	19	150
		% 50,00	% 26,00	% 11,33	% 12,67	100%
2. (450 MV)	Mevcut Sistem: d'Hondt, %10 Baraj, 85 Bölge	268	102	48	32	450
		% 59,56	% 22,67	% 10,67	% 7,11	100%
		343	141	65	51	600
		57,17%	23,50%	10,83%	8,50%	100,00%
	Daraltılmış: d'Hondt, 147 Bölge	292	109	37	12	450
		% 64,89	% 24,22	% 8,22	% 2,67	100%
		367	148	54	31	600
		61,17%	24,67%	9,00%	5,17%	100,00%
	Dar: Çoğunluk Sistemi (tek turlu), 450 Bölge	333	74	43	0	450
		% 74	% 16,44	% 9,56	% 0	100%
		408	113	60	19	600
		68,00%	18,83%	10,00%	3,17%	100,00%

SONUÇ

Bu çalışmada, giriş bölümünde sıralanan soru ve düşüncelerden hareketle farklı senaryolar oluşturularak seçim sistemi üzerinde analizler yapılmış ve yeni sandalye dağılımlarına ulaşılmıştır.

2015 seçim sonuçlarındaki oy dağılımları kullanıldığında;

- ✓ Seçim barajı ve bölge sayısının yanı sıra, sandalye dağıtım mekanizmasının da temsilde adalet açısından çok önemli bir sistem parametresi olduğu sonucunu bulmaktayız. Bu parametrenin seçim sistemi tartışmaları yapılırken kamuoyu tarafından diğerlerine göre göz ardı edildiğinin ve daha fazla tartışılması gerektiğinin altı çizilmelidir.
- ✓ Sandalye dağıtım mekanizmasının Meclisteki partilerin sandalyelerini oy oranlarına yaklaştırmak vasıtasıyla temsilde adaleti artırmakta olduğu görülmekte iken, seçim barajı ise meclise yeni partilerin girmesi vasıtasıyla temsilde adaleti artırmaktadır.
- ✓ Bu çalışmada bir kez daha ortaya konulduğu üzere, seçim bölge sayısı ne kadar artılırsa temsilde adalet de o ölçüde zedelenmektedir.

Yapılan simülasyon sonuçları birlikte ele alındığında temsilde adalet açısından (Türkiye Milletvekilliğinin olmadığı 600 MV'li tek meclisli bir yapıda)

- ✚ Mevcut 85 seçim bölgenin korunması,
- ✚ Sandalye dağıtım mekanizmasında temsilde adalete görece daha çok önem veren bir yöntem geçiş (Hare yöntemi),
- ✚ Barajın % 5 (veya civarına) düşürülmesi,

birlikte önerilebilir.

Barajın sıfıra çekilmesi her ne kadar adaleti artırsa da birçok partinin meclis girmesiyle komisyonların çalışmasındaki etkinliğini azaltabilir. Yapılan simülasyonlarda bazı durumlarda 10-16 arası partinin meclise girdiği tespit edilmiştir. Bu bakımdan komisyonların daha etkin bir şekilde işlemesi açısından bu sayı fazla gözükebilir. Mevcut sandalye dağıtım mekanizmasının değişmesiyle birlikte barajın % 5'e düşürülmesi ile alternatif senaryolarda meclisteki parti sayısı makul bir şekilde 4 veya 5 olmakta fakat partilerin sandalye oranları aldıkları oy oranına ciddi bir şekilde yaklaşmaktadır.

Son olarak, daraltılmış ve dar bölge uygulamalarının temsilde adaleti olumsuz yönde etkilediğinin de altı çizilmelidir.

KAYNAKÇA

[1] Çınar, Y. & Göksel, T. Demokratikleşme Paketindeki Önerilerle Karşılaştırmalı Alternatif Seçim Sistemi Simülasyonları, TEPAV Politika Notu, Nisan 2014, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1398689750-9.Demokratikleşme_Paketindeki_Onerilerle_Karsilastirmali_Alternatif_Secim_Sistemi_Simulasyonlari.pdf

[2] Göksel, T. & Çınar, Y., Mevcut Seçim Sisteminin İyileştirilmesine Yönelik Sayısal Analizler ve Politika Önerileri, TEPAV Yayını No. 58, 2011, Ankara.

http://www.tepav.org.tr/upload/files/1319107851-7.Mevcut_Secim_Sisteminin_Iyilestirilmesine_Yonelik_Sayisal_Analizler_ve_Politika_Onerileri.pdf

[3] Göksel, T. & Çınar, Y., Sandalye Dağıtım Mekanizmasının Temsilde Adalet Açısından İhmal Edilen Önemi, TEPAV Politika Notu, Temmuz 2015, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1435757557-2.Sandalye_Dagitim_Mekanizmasinin_Temsilde_Adalet_Acisindan_Ihmal_Edilen_Onemi.pdf

EKLER**EK 1: SEÇİM SONUÇLARI ve OY KAYMALARI Halinde OY MİKTAR ve ORANLARI****EK 1.A: 7 Haziran 2015 Seçim Sonuçları ve %10 Oy Kayması Halinde Sonuçlar**

Analize aşağıda belirtilen 16 parti dâhil edilmiştir. Bağımsızlar ve en az oyu alan 4 parti analiz dışında tutulmuştur.

Partiler	Mevcut Durum		%10 Oy Kayması	
	Oy Miktarı	Oy Oranı (%)	Oy Miktarı	Oy Oranı (%)
AK PARTİ	18867411	41,35	16980670	37,21
ANADOLU PARTİSİ	27688	0,06	100810	0,22
BTP	96475	0,21	351259	0,77
CHP	11518139	25,24	10366325	22,72
DP	75784	0,17	275924	0,60
DSP	85810	0,19	312428	0,68
DYP	28852	0,06	105048	0,23
HAK-PAR	58716	0,13	213781	0,47
HDP	6058489	13,28	5452640	11,95
HKP	60396	0,13	219898	0,48
LDP	26500	0,06	96485	0,21
MEP	20945	0,05	76259	0,17
MHP	7520006	16,48	6768005	14,83
SAADET PARTİSİ	949178	2,08	3455890	7,57
TURK PARTİ	72701	0,16	264699	0,58
VATAN PARTİSİ	161674	0,35	588644	1,29
Toplam	45628764	100,00	45628764	100,00

EK 1.B: 1 Kasım 2015 Seçim Sonuçları ve %10 Kayması Halinde Sonuçlar

Analize aşağıda belirtilen 16 parti dâhil edilmiştir. Bağımsızlar analiz dışında tutulmuştur.

Partiler	Mevcut Durum		%10 Oy Kayması	
	Oy Miktarı	Oy Oranı (%)	Oy Miktarı	Oy Oranı (%)
AK PARTİ	23681926	49,55	21313733	44,60
BBP	253204	0,53	1277143	2,67
BTP	49297	0,10	264942	0,55
CHP	12111812	25,34	10900631	22,81
DP	69319	0,15	349640	0,73
DSP	31805	0,07	160422	0,34
DYP	14131	0,03	71276	0,15
HAK-PAR	108583	0,23	547685	1,15
HDP	5148085	10,77	4633277	9,70
HKP	83057	0,17	418934	0,88
KP	52527	0,11	135258	0,28
LDP	26816	0,06	248651	0,52
MHP	5694136	11,92	5124722	10,72
MILLET PARTİSİ	19714	0,04	99436	0,21
SAADET PARTİSİ	325978	0,68	1644210	3,44
VATAN PARTİSİ	118803	0,25	599234	1,25
Toplam	47789193	100	47789193	100